

BIZTONSÁGI KIHÍVÁSOK – NEMZETBIZTONSÁGI VÁLASZOK

1. Bevezetés

Az előttünk álló biztonsági kihívásokra szinte lehetetlen lenne nemzetbiztonsági válaszokat adni hatékony tükos információgyűjtő munka (elhárítás, felderítés és hírszerzés) nélkül. A tanulmány hazánk Nemzeti Biztonsági Stratégiájára alapozva, a teljesség igénye nélkül próbálja meg összefoglalni korunk biztonsági kihívásaira adandó nemzetbiztonsági válaszokat. *„Mára elengedhetelenné vált a biztonság politikai, katonai, gazdasági és pénzügyi, társadalmi, ezen belül emberi és kisebbségi jogi, valamint környezeti dimenziójának együttes kezelése.”*⁵⁶ Talán nem is lehetne időszerűbb a Nemzeti Biztonsági Stratégia (NBS) fenti megállapítása, mint napjainkban. A Stratégia megalkotása óta nemhogy csökkentek volna a biztonsági fenyegetések és kockázatok, hanem jó néhány közülük érzékelhető közelségbe került.

A szomszédos Ukrajnában politikai és katonai válság zajlik, sőt beszélhetünk akár hadüzenet nélküli háborúról is Oroszország és Ukrajna között. Az Európai Unió által Oroszország ellen bevezetett gazdasági szankciók és az azokra adott orosz válaszok negatív pénzügyi és gazdasági kihatással vannak hazánk gazdasági fejlődésére is. Sajnos ez a válság az Ukrajnában élő magyar kisebbség jogaira is hatással van. Környezeti szempontból szintén kritikus volt a helyzet, hiszen a Paksi Atomerőmű elhasznált fűtőanyagainak vasúti szállítása Oroszországba egyáltalán nem volt kockázatmentes Ukrajnán keresztül, a szakadár fegyveres csoportok miatt. Ez csak egy a hazánkat közvetlenül érintő biztonsági kihívások közül, de már ezen az egy példán keresztül is látható a válság bonyolultsága és számos összetevője!

2. A múltból származó és jelenleg is ható biztonsági kockázatok

Az egyik ilyen biztonsági kockázat, amely szinte a rendszerváltozás óta úgynevezett „sláger téma” az ügynökkérdés. Bár az III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség átszervezése és a híres, hírhedt III/III Csoportfőnökség jogutód nélküli felszámolása megtörtént, a téma újra és újra előkerül. Legutóbbi példa erre a Belügyminisztérium Rendészeti Államtitkárának kinevezése körül kirobbant – véleményem szerint méltatlan – rágalomhadjárat.

A rendszerváltás időszakában jóváhagyott 3039/1990. számú kormányhatározat úgy rendelkezett, hogy: *„a Minisztertanács a 26/1990. (II.14.) MT rendelet hatálybalépésének napjával létrehozza a Magyar Köztársaság Nemzetbiztonsági Hivatalát és Információs Hivatalát, továbbá a Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatalát. A Magyar Honvédség katonai felderítő szerve - Katonai Felderítő Hivatal elnevezéssel - nemzetbiztonsági szolgálatként működik.”*

⁵⁶ Nemzeti Biztonsági Stratégia 2. pont.

Ezzel egy időben megkezdődött a nemzetközi rendvédelmi együttműködés Ausztriával, Hollandiával, Németországgal és az Amerikai Egyesült Államokkal. Tény azonban, hogy nem került sor a rendszerváltással együtt az újjá alakított nemzetbiztonsági szolgálatok vezetői és végrehajtói állományának teljes körű átvilágítására és a volt szocialista rendszerhez, a volt Szovjetunióhoz lojális személyek teljes körű eltávolítására. Ezért is történhetett az meg, hogy a Debreceni Törvényszék katonai tanácsa által tavaly júliusban kihirdetett elsőfokú ítélet – amelynek a titkosítás miatt csak a rendelkező része nyilvános – alapján 2 év 10 hónap letöltendő börtönbüntetést kapott Galambos Lajos, a Nemzetbiztonsági Hivatal (NBH) volt főigazgatója és Szilvássy György a Gyurcsány-kormány volt titokminisztere is.⁵⁷

3. A globalizációból származó biztonsági kockázatok

Globalizáción a nyugati civilizáció kezdeményezésére történő világszintű egységesedési (univerzalizálódási) folyamatokat, és azok következményeit értjük az élet számos területén:

- gazdasági globalizáció,
- pénzügyi globalizáció,
- kulturális globalizáció,
- szimbólumok globalizációja,
- információs globalizáció,
- nyelvi globalizáció.

A globalizációs folyamatot a nemzetek közötti megállapodások és nemzetek feletti intézmények szabályozzák. A globalizáció állandó növekedéssel jár, és természetesen vannak pozitív és negatív, hatásai, melyek biztonsági kockázatokat hordoznak.

A globalizáció egy rendkívül összetett folyamat; mely alatt mindenki mást ért, sokszor teljesen különböző dolgokat, vagy csupán ezen átfogó folyamat egy részét. Emiatt nehéz egységes, egyértelmű definíciót adni, így e kiadványban inkább a globalizáció jellemzőinek bemutatására törekszünk. A globalizáció fogalma először az először a hatvanas-hetvenes évek fordulóján jelent meg a köztudatban, amikor a Római Klub jelentése következtében egyre több, a Földünk sorsáért aggódó tudós, környezetvédő aktivista kezdett el foglalkozni a globális környezetvédelmi problémákkal. Az eredeti jelentés tehát arról szól, hogy világunk mára összeért, a környezetszennyezés nem egyszerűen helyi, hanem határokon túlnyúló probléma lett, az emberi tevékenységeknek az egész bolygóra kiterjedő hatásai vannak (savas eső, ózonlyuk, éghajlatváltozás stb.). Elterjedt a jelszó: "Gondolkozz globálisan, cselekedj lokálisan!,, Tíz-húsz év elteltével azonban a "fenntartható fejlődés" kifejezéshez hasonlóan a globalizáció fogalmát is kisajátították az uralkodó politikai-gazdasági csoportok. A tömegkommunikációnak is köszönhetően a globalizációnak már egy új jelentése terjedt el, amelyben az internet fejlődésén, a kommunikáción, a kereskedelem, a pénzpiacok, a nemzetek feletti vállalatok egész bolygóra való kiterjedésén van a hangsúly.⁵⁸ A gazdasági globalizáció főbb jellemzői:

- a) a világ összekapcsoltsága,

⁵⁷ Forrás: //www.dehir.hu/belfold/debrecenben-elitettek-szilvasyekat-budapesten-lefujtak-a-folytatast (Letöltés ideje: 2014.03.21)

⁵⁸ Fidrich Róbert: Globalizáció és környezet. Magyar Természetvédők Szövetsége. Budapest, 2002. 3. o.

- b) a növekedési kényszer erősödése,
- c) gazdasági, kulturális homogenizáció, fogyasztói társadalom,
- d) a gazdasági polarizáció, a jövedelmi különbségek növekedése,
- e) a gazdasági, politikai hatalom koncentrációja a demokratikusan ellenőrzött szférán kívül,
- f) túlnépesedés erősödése,
- g) környezeti, szociális problémák erősödése,
- h) állampolgári jogok eróziója,
- i) az információs és kommunikációs technológiák fejlődése, gyorsulása,

3.1. Nemzetek feletti vállalatok

A gazdasági globalizáció fő haszonélvezői, támogatói a nemzetek feletti vállalatok, amelyek az ezredfordulóra jelentős hatalomra tettek szert. A külföldi működő tőke beruházások és vállalat-összevonások következtében a hatalom egyre kevesebb cég kezében összpontosul. Gazdasági hatalmuk mellett érdekvédelmi szervezeteiken, fizetett lobbistáikon keresztül képesek egy-egy ország (még az Egyesült Államok) kormányának, sőt nagy nemzetközi intézmények (Világbank, Valutaalap, Kereskedelmi Világszervezet-WTO, Európai Unió-EU) politikájának, valamint a nemzetközi egyezmények sorsának alakulását is befolyásolni (pl. a riói ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia, vagy kiotói és hágai éghajlat változási tárgyalások). A világ 100 legnagyobb gazdaságából több mint 50 nemzetek feletti vállalat. A nemzetközi kereskedelem közel 70%-a 500 multinacionális vállalat kezében van. A 200 legnagyobb vállalat éves bevétele 18-szor nagyobb, mint a világ népességének 24%-át kitevő legszegényebb 1,2 milliárd ember összesített éves jövedelme. 1983 és 1999 között a 200 legnagyobb cég nyeresége 364,2%-kal nőtt, miközben az általuk foglalkoztatott emberek száma csupán 14,4%-kal.⁵⁹

3.2. Milyen válaszok adhatóak a globális kockázatokra? Mit lehet tenni?

Elsősorban a nemzet államok érdekérvényesítő képességeinek erősítése és az úgynevezett „deglobalizáció” a regionális szerveződések támogatása lehet a kiút. Meg kell változtatni a hatalomelosztás rendszerét. A döntéseket vissza kell helyezni a helyi (nemzeti, régió) szintre. A deglobalizáció kiindulópontja, hogy az emberi szükségletek túlnyomó része helyileg is kielégíthető gazdaságosan. Minden árut a felhasználási helyéhez minél közelebb kell megtermelni (és hasonlóan, a hulladékok feldolgozásáról is helyben kellene gondoskodni). Ez nem jelentené a globális szint teljes megszüntetését, de lehetővé tenné, hogy a lehető legtöbb döntést helyi szinten hoznák meg, és csak azokat szabadna magasabb szintekre vinni, amelyeket feltétlenül szükséges. Ily módon léteznének ugyan globális szervezetek, de - szöges ellentétben a mai helyzettel - hatalmuk roppant korlátozott volna, és működésüket az alacsonyabb szintekről folyamatosan ellenőrizni lehetne. Mindemellett nélkülözhetetlen a helyi közösségek globális szintű hálózatos együttműködése, valamint tudás- és információcseréje többek között a globális problémák (például az éghajlatváltozás) kezelése érdekében. A hazai nemzetbiztonsági szolgálatoknak meghatározó szerepe van a globális gazdaság szereplői, azok tervei, tevékenységük felderítésében és a nemzeti érdekek védelmében.

⁵⁹ Fidrich Róbert: i.m. 18. o.

4. Az éghajlatváltozás kockázatai

Amikor a globalizációról beszélünk, nem kerülhetjük meg az éghajlatváltozás kérdését, hiszen ez minden kétséget kizáróan globális probléma. Az éghajlatváltozás elsősorban a légkörbe juttatott úgynevezett üvegházgázoknak (elsősorban a szén-dioxidnak) tulajdonítható. Újabb elemzések szerint az évszázad végére a földi átlaghőmérséklet akár 5-6 fokot is emelkedhet. Emellett a szélsőséges időjárási viszonyok gyakorisága is megnövekedhet (áradások, viharok). A felmelegedés következtében a világóceán szintje megemelkedik, és elborítja az alacsonyan fekvő part menti területeket, több százmillió ember otthonát. Más sűrűn lakott területeken állandósulni fog az aszály, ami az édesvízbázisok túl használatával és elszennyeződésével együtt a világ egyes térségeiben már jelenleg is komoly problémákat okoz, nemcsak az ivóvíz, hanem az élelmiszer ellátásban is, amelynek 40%-a (világviszonylatban) öntözött földekről származik. Az éghajlatváltozás következményei közül néhány, amely kevésbé szerepel a köztudatban:

4. 1. Környezeti menekültek

Elsősorban az éghajlatváltozás következtében 2050-re kb. 150 millió környezeti menekült várható. Jelenleg mintegy 25 millió környezeti menekült van árvizek, szárazságok, a tengerszint-emelkedés miatt. Számuk nagyjából ugyanannyi, mint a politikai menekülteké és 10 év alatt számuk várhatóan megduplázódik. Várhatóan további környezeti nyomást fognak okozni maguk a menekültek. Az eddig érintetlen, természeti értékekben (biodiverzitás) gazdag területek veszélyeztetése növekedni fog és kiterjedt járványok (ebola, malária) pusztítanak.⁶⁰

4. 2. A globális felmelegedés

Nagyon kevesen gondolnak bele abba, hogy az időjárás nagyléptékű alakítói a múlt század ötvenes évei óta mi magunk vagyunk. A világméretű éghajlatváltozás tény, és most már nem lehet sokáig semmibe venni; ezt valamennyire jelzi Al Gore Nobel-díja is. Az emberi tevékenység következtében a Föld átlaghőmérséklete 0.6 C°-ot emelkedett az ipari tevékenység előtti időhöz képest. A légköri CO₂ mennyiséget pedig az emberiség jelentősen megemelte; az ipari termelés előtti 280 ppm-hez képest most 380 ppm⁴. Köztudomású, hogy a CO₂ üvegházgáz, azaz csekély mennyisége ellenére rendkívül hatásosan megköti az hőkisugárzást a Föld felszínéről a világűr felé. A légkörmodellek szerint a Földnek ekkora mennyiségű szén-dioxid hatására 2-3 C°-al kellett volna fölmelegednie, de a valóság ennek harmada (Stainforth et al., 2005). Egyre nyilvánvalóbb, hogy ez annak köszönhető, hogy az ösmeradványi erőforrások elégetése rengeteg permetet (aeroszolt) és koromból megporból álló részecskéket juttat a felsőlégkörbe, mely csökkenti a bejutó napsugárzás erősségét. Sajnos azonban még a por jelenlétében is növekszik a Föld átlaghőmérséklete. Előrejelzések szerint, ha a jelenlegi ütemű CO₂- kibocsátás folytatódik (és növekszik), akkor 2050-re a Föld átlaghőmérséklete 2-5 C°-al növekedhet meg.

⁶⁰ Fridrich Róbert: i.m. 23. o.

4.3. Környezet szennyezés

A környezetszennyezés az emberi társadalom környezetének kedvezőtlen irányú megváltoztatása, a környezeti elemek, levegő, víz, talaj előnytelen összetétel-változásával és minőségromlásával járó tevékenység, illetve jelenség vagy maga az előnytelen összetétel-változást és minőségromlást okozó anyag. A környezetszennyezés lehet fizikai (zajszennyezés, hőszennyezés, fényszennyezés), kémiai (szennyvíz, talajszennyezés, túlzott agrokemizálás), vagy biológiai természetű (mesterségesen átalakított (például GMO) vagy tájidegen élőlények alkalmazása).

Legáltalánosabb típusai: káros szennyezőanyagok kibocsátása, légszennyezés, vízszennyezés és talajszennyezés.

4.4. Víziány

Jelenleg a mezőgazdaság hasznosítja az édesvízkészletek 90 százalékát. Különösen vízigényes az állattartás, amely ötször több vizet használ, mint a növénytermesztés: 1 kilogramm búza megtermelése mintegy 1790 liter vizet igényel, míg ugyanennyi marhahús előállításához átlagosan 9680 liter vizet használnak fel. A következő húsz év alatt becslések szerint bolygónk lakossága további közel kétmilliárd fővel gyarapodik, az élelmiszertermeléshez szükséges víz mennyisége pedig negyedével nő. Számos fejlődő ország nem tudja majd biztosítani lakossága élelmezését anélkül, hogy helyrehozhatatlan károkat ne okozna a környezetben - mutattak rá a Nemzetközi Vízkészlet-gazdálkodási Intézet (International Water Management Institute, IWMI) munkatársai.

5. Az energia biztonság kérdései

Erőforrás válság: Egy ideje egyre többen ismerték fel, hogy az ősmaradványi erőforrásokra épülő mesterséges társadalom nem tartható fenn sokáig, mert nem lesz többé olcsó erőforrás (olaj). Óriási teljesítményeink egyszerűen annak köszönhetőek, hogy rendkívül olcsón tudunk erőforrásokat rendszerbe állítani azért, hogy bármit gyártsunk, mozgassunk, vagy hogy kényelmesebben éljünk. Az USA éves fogyasztása erőforrásokból 3-szor több, mint amit a területén élő növényzet összesen megköt. A részletek kifejtése nélkül vizsgáljunk meg néhány következményt.

Az ősmaradványi erőforrások adják a villamos áramtermelés 66%-át (az olaj 7%-a, a földgáz 44%-a, a kőszén 88%-a, a víz- és atomerő 100%-a ide fordítódik). Az ősmaradványi erőforrások kiesése fokozatos áramkorlátozást, illetve teljes kimaradást okoz 5, illetve 10 éven belül. Áram nélkül a mai társadalom nem képes fennmaradni, a városi életforma megoldhatatlan nehézségekbe ütközik. Ha nincs szállítás, az élelmiszer nem jut el a városokba (a szállítás 90%-a olaj alapú); áram nélkül megszűnik a vízellátás, a tájékoztatás és a hírközlés. Mivel a fejlett világ a kapcsolattartásra egyre jobban a világhálót és a hordozható telefon-rendszert használja, ezért ez a terület is komoly visszaesést fog elszenvedni. (Duncan, 2006) 2015-re a jelenlegi kitermelés egyharmadával visszaesik. Ez az áramtermelésben 500 ezer MW villamos teljesítmény kiesését jelenti.

Hazánkat már a 2009-es orosz-ukrán gázvita kapcsán kialakult energiaellátási problémák is negatívan érintették, pedig ez csak helyi elszámolási problémaként jelentkezett a két fél között.

Fontos szerepe van hazánk nemzetbiztonsági szolgálatainak, abban, hogy a mindenkori kormány biztosítani tudja a lakosság számára és a gazdaság működéséhez szükséges energiahordozók folyamatos, elérhető áron történő ellátását. Kiemelt fontosságú feladat a Paksi Atomerőmű biztonságának védelme. Az energia biztonság területén nagyon fontos a felderítési és hírszerzési információk megosztása a szövetségi (NATO, EU) partnereinkkel. Függségünk az orosz energiahordozóktól szintén komoly biztonsági kockázatot rejt magában, melyre szintén a szövetségi összefogás jelentheti a választ.

6. Az egyenlőtlen fejlődés kockázatai

Földünkön - az országok egyenlőtlen fejlődésének hatására - a globális biztonságot alapvetően meghatározó olyan helyzet alakult ki, amelyet az jellemez, hogy a világ lakosságának 20%-a birtokolja a Föld erőforrásainak 80%-át, és ezt kevésbé hajlandó a világ többi részével megosztani. Rendkívüli módon kiéleződött a szegény- gazdag ellentét, mint a globális biztonságot veszélyeztető potenciális veszélyforrás. Ezért mozgósítani kell a társadalmakat a kialakult igazságtalanságok megszüntetésére, az Észak és Dél közötti valódi aszimmetriák leküzdésére és segíteni kell a leszakadt országokat a felzárkózásban, a kölcsönös érdekek, a biztonság, különösen a globális biztonság megőrzése érdekében.⁶¹

6. 1. Túlnépesedés

A világ egyik vezető problémája a népességgrobbanás. Ez a probléma főként a rosszabb gazdasági helyzetben lévő, fejlődő országok rossz helyzete miatt alakul ki. A szegény afrikai és távol-keleti fejlődő országok egyikében - másikában a népesség akár a több száz millió főt is meghaladhatja, mivel ezekben az országokban még nem megoldott a születésszabályozás. Itt az ország élelmiszer termelése rendkívül alacsony a megfelelő termőföldek hiánya miatt. Kialakul a szörnyű, és megdöbbentő éhínség, ami a világ globalizációs problémái közül a másik. Ám a "lavina" itt még nem ér véget. Nincs élelmiszer, és ennek megoldására az ország behozatalra szorul, amiket nyugati hitelekkel fedez, saját lehetőségek nélkül. Növekedik az adósság is, tudjuk, hogy az eladósodás szintén globalizációs probléma. Ez egy nagyon szomorú ördögi kör, melyből szinte képtelenség kiszállni. A nyugat próbálkozik a segítséggel, ám addig is a természet szelekciója több millió ember életét követeli nap, mint nap. A populációk túlnépesedése alapvetően ökológiai (etológiai) folyamat. A humán túlnépesedés tény: a Homo sapiens is azért tudott elterjedni az egész Földön, mert permanens túlnépesedés következtében egymást követték a kirajzások.

A Föld túlnépesedési problémája azért áll fent, mert annak ellenére, hogy a halálozási és születési ráták az egész világon csökkennek és a családok átlagos mérete egyre kisebb, az első népességgrobbanás gyorsabban megy végbe, mint azt, ahogy egyszerűen meg lehetne állítani. 1800 körül az emberi népesség elérte az 1 milliárdot.

A II. világháború után 1945 körül a népesség elérte a 2 milliárdot. Jelenleg 7 milliárd ember él a Földön. Általános vélekedés szerint bolygónk népessége 2040-re meg fogja haladni a 9 milliárdot. Tízezer nemzedék kellett ahhoz, hogy az emberi népesség elérje a 2 milliárd főt. Azután egyetlen nemzedék élete során 2 milliárdról 9 milliárdra nő a

⁶¹ Csabai György: A biztonság alapvető problémái az ezredfordulón. <http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/1998/ht-1998-3-2.html> (Letöltés ideje: 2014.08.26.)

népesség.⁶² Hazánk nemzetközi fejlesztéspolitikája egyidős a különböző szövetségi rendszerekhez (NATO, EU) történő csatlakozásunkkal. Fejlesztéspolitikánk a külkapcsolatok fontos elemeként hozzájárul a nemzetközi biztonság növeléséhez. A szolgálatok szerepe ezen a téren abban áll, hogy kellő időben, megbízható információval lássák el a döntéshozókat a fejlesztéspolitika hatékony felhasználása érdekében.

7. Az elhúzódó pénzügyi-gazdasági válság

A 2008-ban kezdődött pénzügyi és gazdasági válság hatására a fejlett világ országainak többsége az 1930-as évek nagy gazdasági világválsága óta levő legsúlyosabb recessziót szenvedte el.

7.1. Adósságválság

A fejlődő országok minden évben törlesztésre fordítják az állami bevételek 240 milliárd dollárját, ez háromszor több mint ami Millenáris Fejlesztési Célok eléréséhez szükséges lenne. Az eladósodottság az IMF/Világbank felé még mindig magas, továbbra is tarthatatlan a helyzete sok olyan országnak, amelyek lakosságának többsége az abszolút szegénységi szint alatt él. Az IMF és a Világbank bár meggyengült és létük is megkérdőjeleződött, tovább erőszakolják azokat a gazdaságpolitikai lépéseket, amelyek még jobban legyengítik az alacsony jövedelmű országokat: a víz, az áram, az oktatás, az egészségügy és a kultúra privatizációjával.

7.2. Pénzügyi biztonság

A pénzügyi stabilitás kérdése a világgazdasági válság hatására jelentősen felértékelődött. Magyarország gazdasági és pénzügyi rendszerének stabilitása és ellenálló képessége fontos nemzeti érdek és biztonságpolitikai szempont. Hazánk e tekintetben sebezhető, mivel jelentős mértékű külső és belső adóssággal rendelkezik, illetve a magyar államadósság többsége külföldi befektetők kezében van. A devizaadósság magas aránya szintén növeli az ország sérülékenységét. Figyelemmel az NBS ide vonatkozó megállapításaira (NBS 30. pont) mind az Alkotmányvédelmi Hivatal, mind pedig az Információs Hivatal aktív szerepet vállal az ország pénzügyi-gazdasági helyzetének stabilizálásában, a szolgálatok sajátos eszközrendszereinek felhasználásával.

8. A regionális konfliktusok kockázatai

Ezzel a témával a NBS 27. pontja foglalkozik, megállapítva, hogy „Az instabil régiók, az államok közötti és államokon belüli konfliktusok, a gyenge vagy működésképtelen államok, valamint a világban zajló erőteljes fegyverkezés potenciális veszélyt jelentenek Magyarország és szövetségesei biztonságára. Az érintett térségekben tapasztalható instabilitás, a szegénység és a demokrácia-deficit, valamint a konfliktusok jellemzően etnikai és vallási háttérrel táptalajt jelentenek az országokon belüli erőszakhoz, fegyveres konfliktusokhoz, vagy az olyan, határokon átívelő fenyegetésekhez is, mint a szélsőségesesség, a terrorizmus, vagy a fegyver-, kábítószer- és emberkereskedelem.”

⁶² <http://www.jgypk.hu/osszkep/index.php/tarsadalomtudomany/55-tulnepesedes> (Letöltés ideje: 2014.08.22.)

A bevezetőben már láthattuk milyen kockázatokat jelent az Ukrajnában kialakult instabil helyzet, de a régióon belül további potenciális veszélyt jelentenek a volt Jugoszlávia egyes országaiban fennmaradt etnikai feszültségek (Bosznia és Hercegovina, Koszovó, Macedónia) a szervezett bűnözői csoportok térnyerése (Albánia, Koszovó, Montenegró, Szerbia). Természetesen biztonsági kockázatot jelentenek számunkra a távolabbi régiókban kialakult konfliktusok is (Izrael – Palesztin háború, az Iraki és Levantei Iszlám Állam elnevezésű szélsőséges szunnita szervezet stb.). A helyes válasz itt a kockázatok csökkentésére a nemzetközi szervezetek békefenntartói, béketámogatói misszióiban való katonai és rendvédelmi (nemzetbiztonsági) szakértői részvétel, az elhárítás, felderítés, hírszerzés és a védelem hatékony megszervezése, fenntartása.

9. A szervezett bűnözés és terrorizmus kockázatai

Tekintsük át, a szakértők hogyan határozzák meg a szervezett bűnözés fogalmát: *„több személy hosszabb időre szóló szervezett együttműködése olyan bűncselekmények összehangolt elkövetésére, amelyek büntetési tételének felső határa legalább négy évi szabadság-vesztés vagy ennél súlyosabb büntetés, tekintet nélkül arra, hogy ezek a bűncselekmények magukban képezik az elkövetés célját vagy eszközül szolgálnak arra, hogy vagyoni előnyt szerezzenek, és adott esetben a közhatóságok működését megengedhetetlen módon befolyásolják.”*⁶³

A Kormány a szervezett bűnözés megelőzésének, megszakításának, felderítésének elősegítése céljából hozta létre a szervezett bűnözés elleni fellépés céljából gyűjtött adatok gyűjtésének, felhasználásának és ellenőrzésének koordinációjáért felelős Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központot (SZBKK) 2001-ben. Ezen kívül szerepel valamennyi nemzetbiztonsági szolgálat feladatai között is az információk gyűjtése, feldolgozása és az adatok átadása a szervezett bűnözői csoportokról az SZBKK részére

9.1. Mit is tekintünk ma terrorizmusnak?

A terrorizmus az erőszak alkalmazásának, vagy az azzal való fenyegetésnek olyan stratégiája, melynek elsődleges célja félelem, zavar keltése és ennek révén meghatározott politikai eredmények elérése, vagy a hatalom megtartása. A félelemkeltés az erőszak minden formájának – a kocsmai verekedéstől a hagyományos hadviselésig – velejárója, segítője lehet, de a terrorizmus esetében ez a viszony fordított, az erőszak közvetlen áldozatait, kárvallottait legfeljebb csak szimbolikus kapcsolatban állnak az akció valódi céljával, kiválasztásuk másodlagos jelentőségű, legtöbbször véletlenszerű.

A terrorizmus modern formáinak kialakulásában fontos szerepe van a tömegmédiának, mely nemzetközi méretekben képes az embereket az erőszak sokkoló jeleneteinek részeseivé tenni, azok hatását felfokozni. A terrorcselekmények elkövetői lehetnek egyének, szervezett csoportok, vagy államok.

A terror főnév latinul ijedtséget, rémületet jelent. A 'társadalomra erőltetett rettegés', 'rémuralom' értelmében először a Francia Forradalomban használták a *régime de la Terreur*, a jakobinus terror idején. Szintén a francia történelemben gyökerezik a *Terreur*

⁶³ Nánási László: A szervezett bűnözés kérdései a magyar anyagi és eljárási büntetőjogban. Romániai Magyar Jogtudományi Közöny 2006/3. sz. 45. o.

blanche, a fehérterror fogalma, amely eredetileg a Bourbonok fehér zászlajára célozva a restauráció utáni véres megtorlást jelölte.

9.2. Magyar válasz a terrorizmusra

A magyar válasz a terrorizmus növekvő kockázataira a Terrorelhárítási Központ (TEK) 2011-es létrehozása. A TEK, a 232/2010-es kormányrendelettel 2010. szeptember 1-jével megalapított, a belügyminiszter irányítása alá tartozó magyarországi, országos hatáskörű állami szervezet. Feladatai közé tartozik Magyarország terrorfenyegetettségének elemzése-értékelése, a kormányfő és az államfő személyi biztosítása, a Magyarország területén történt terrorcselekmények, emberrablások felderítése.

A szervezet (részben az Örezredtől, a megyei bevetési osztályokról, az NNI teljes Terrorizmus és Extrémizmus Elleni Osztályából, a Készenléti Rendőrségen belüli Terrorelhárító Szolgálatától – TESZ – és az Alkotmányvédelmi Hivataltól átcsoportosított) tervezett létszáma 600-800 fő, az induláshoz kapott költségvetése 10 milliárd forint. A terrorizmust elhárító szerv személyi állománya jelenleg az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervtől a hivatásos szolgálati viszonyra vonatkozó jogszabály szerint berendelt rendőrökből és vezényelt hivatásos állományúakból, valamint közalkalmazottakból áll.

10. A korrupció, mint biztonsági kockázat

Egy állam belső rendjének stabilitása sokban függ a közszolgálatban dolgozók megbízhatóságától, erkölcsi tartásától, a közszolgálatot teljesítő állomány felkészültségétől és a korrupció szintjétől. A kormány a korrupció elleni sikeres küzdelem jegyében 2011. január 1-én létre hozta a Nemzeti Védelmi Szolgálatot (NVSZ). Közel százezer fő az általuk védendő állomány a három nagy szakmai területen: a rendvédelmi szervek, a polgári titkosszolgálatok és közigazgatási szervek területén. A NVSZ célja a szervezetek állományának megvédeése a nem odavaló, sok kárt okozó tisztességtelen munkatársak ellen. Közös harc kell, hogy legyen a korrupció ellenes harc, amelynek eszközeit az Országgyűlés törvény formájában az NVSZ rendelkezésére bocsátotta. A kifogástalan életvitel ellenőrzése olyan eszköz számukra, amely már a jelentkezés során is lehetőséget biztosít arra, hogy valóban védelmezhetőek a védett állományt azoktól, akik nem valóak közéjük. A megbízhatósági vizsgálat – amelynek jogi garanciája az ügyészi jóváhagyás – nem a tisztességesen szolgálók zaklatását jelenti, hiszen azoknak nem kell ettől tartaniuk. A Szolgálat védelmi tevékenysége során jogosult titkos információgyűjtésre. A NVSZ létszáma: 415 fő, éves költségvetése: 3 525,5 M. Ft.

11. A migráció hatása hazánk biztonságára

A menekültek és hontalanok kérdése nem újkeletű jelenség, nem sorolható az új típusú biztonsági kihívások közé. Már az ókori társadalmaknak is foglalkozniuk kellett a problémával, hiszen a háborúk már a legkorábbi történelmi korokban megjelentek, s ezen fegyveres, sokszor elhúzódnó összecsapások gyakran együtt jártak az ellenséges nép tagjainak vallási, etnikai, faji alapon történő üldözésével. Hatmillió embernek kellett csak tavaly elhagynia otthonát. A menekültek 86 százalékát a fejlődő országok fogadják be.

A tavalyi évben 50 millióra emelkedett azon embereknek a száma, akik háború vagy üldöztetés miatt kényszerültek elhagyni otthonaikat. Az UNHCR szerint a kritikus érték a 2012-2013-as év konfliktusainak eredménye, ugyanis egy év alatt mintegy 6 millióval emelkedett a menekültek száma. Ezt a drámai növekedést főként a szíriai, közép-afrikai és dél-szudáni polgárháborúk idézték elő. Az ezen a területen jelentkező biztonsági kockázatokat az EU-val együttműködésben próbálja meg hazánk kezelni. A Frontex európai külső határvédelmi ügynökség koordinálja uniós szinten a tagállamok erőfeszítéseit és próbál segíteni a legnagyobb migrációs nyomás alatt lévő tagállamoknak. A Frontex fő feladatai közé tartozik a tengeri, szárazföldi és légi külső határoknál folytatott közös műveletek és a közös visszafordítási műveletek koordinálása, közös kiképzési szabványok összeállítása a nemzeti határőrségek számára, valamint kockázatelemzések készítése. Fontos szerepe van ebben a munkában a felderítés, hírszerzés és megelőzés területén hazánk nemzetbiztonsági szolgálatainak. Nélkülözhetetlen a munka során a partnerszolgálatokkal való szoros együttműködés.

12. A kiber fenyegetettségéből adódó veszélyek

Korunk talán legnagyobb biztonsági kockázatát a kibertérben zajló - sokszor ellenőrizhetetlen – események jelentik. Ezt a veszélyt felismerve a nemzetközi szervezetek és a nemzetállamok is kisebb, nagyobb sikerrel, erőfeszítéssel próbálják megvédeni magukat. A Magyar Közlönyben (Isd. 2013. évi 47. szám) csütörtökön megjelent határozat rögzíti, hogy a kormány elfogadja Magyarország nemzeti kiberbiztonsági stratégiáját. A 1139/2013. (III.21.) Korm. határozat rögzíti, hogy a megelőzésre épülő hatékony védelmi intézkedések útján elsődleges cél a kibertérben jelentkező és a kibertérből érkező fenyegetések és az ezzel járó kockázatok kezelése, az ehhez szükséges kormányzati koordináció és eszköztár erősítése. A határozat felhívja a Miniszterelnökséget vezető államtitkárt: június 30-ig tegye meg a Nemzeti Kiberbiztonsági Koordinációs Tanács kialakításához szükséges intézkedéseket.

A Miniszterelnökséget vezető államtitkárnak a feladat- és hatáskörrel rendelkező miniszterek bevonásával szintén június 30-ig kell elkészítenie a nemzeti kiberbiztonsági stratégiában meghatározott feladatok ellátását szolgáló munka- és intézkedési tervet."A stratégia jelzi, hogy Magyarország a kibertér védelmével összefüggő feladatok ellátását felelősséggel vállalja és a magyar kibertérrel, mint a gazdasági és társadalmi élet meghatározó pillérét szabad, biztonságos és innovatív környezetté kívánja alakítani" - olvasható a határozatban.⁶⁴

13. A NATO és EU tagságunkból adódó kihívásokra adandó válaszok

NATO és EU tagságunk nemcsak előnyökkel jár, mint azt az elmúlt évtizedben tapasztalhattuk. Nemzetközi kötelezettség vállalásaink együtt járnak országunk és állampolgárai veszélyeztetettségének növekedésével. Ezen kihívásokra meg kell találnunk a nemzetbiztonsági válaszokat is, mind nemzetállami szinten, mind pedig a szövetségek keretein belül. Az alábbi példák megvilágítják, hogy mennyire bonyolult problémáról is van szó.

⁶⁴ Forrás: <http://nepszava.hu/cikk/632062-nemzeti-kiberbiztonsagi-koordinacios-tanacs-alakul>. (Letöltés ideje: 2014.08.22.)

13.1. Az Európai Unió hírszerzési együttműködése

Az Európai Uniónak szüksége van saját CIA-ra? Az Európai Unió igazságügyi biztosa, Viviane Reding 2013 végére megszilárdult azon véleményében, hogy az uniónak saját CIA-re van szüksége. Vagy legalábbis egyfajta egységes hírszerzésre és elhárításra, amely az amerikai Nemzetbiztonsági Ügynökség (NSA) „ellensúlyozására” szolgálna. Reding kijelentette, hogy a tagországok egyetértése mellett a hivatalt fel lehetne állítani akár 2020-ra is. Egy efféle hivatal létrehozása amiatt is szükséges, mert Európának nincs mit szembeállítania az amerikaiak globális kémkedésével – hangoztatta Reding. Európának meg kell védenie magát az amerikaiak ellenőrizhetetlen behatolásától. A biztos megígérte, hogy személyesen foglalkozik majd az ötlet további kifejtésével: „Kell, hogy az NSA-nak legyen ellensúlya. Hosszú távú javaslatom az, hogy 2020-ra szervezzük meg az Európai Hírszerző Szolgálatot.”

Az orosz szakértők többsége osztja azt a véleményt, hogy az ötlet kudarcra van ítélve. Természetesen érthető, hogy az EU-ban mi okból keletkezett ez a „hírszerzési hullám”. Az NSA ösztönözte erre az európaiakat – mondja Dmitrij Danyilov helyzetelemző. Szerintem aligha sikerül kialakítani az Európai Unión belül egy ilyen központi hírszerzési apparátust, ill. szolgálatot. Több oknál fogva. Ez olyan kényes terület, hogy nem egy központosított rendszerről, hanem legfeljebb kétoldalú csere csatornáiról lehet szó. Európának aligha van szüksége „saját hírszerzésre”, de az ötlet megvalósítható – nyilatkozott az Oroszország Hangjának Roman Romacsov, az orosz FSZB hírszerzési technológiák ügynöksége, az Er-Techno vezetője. Gyakorlatilag lehetetlen létrehozni olyan hírszerzési szolgálatot, amelyik védelmezné és kiszolgáltatná mind a 28 uniós tagország érdekeit, mivel ezek nagyon eltérőek – mondta Romacsov.⁶⁵

Az EU jelenlegi hírszerző- információs rendszere csak részben felel meg a vele szemben támasztott elvárásoknak. Központi eleme az Európai Külügyi Szolgálat (2011-ben alakult). Az EU Hírszerző Közösség az alábbi egységekből tevődik össze: Hírszerző Elemző Központ, Katonai Törzs Hírszerző Igazgatóság, Műhold Központ (2001-től működik a spanyolországi Torrejonban).

Az EU hírszerzés jelenlegi fő kihívásai: válságkezelés hírszerző biztosítása; harcászati-hadműveleti információk biztosítása és a (polgári) Incidenskezelő Központ (INTCEN) és az EU Katonai Törzs Hírszerző Igazgatósága (MS INT DIR) további integrációja. Az alábbi EU-s intézmények fontos szerepet töltenek be a rendvédelmi (nemzetbiztonsági) együttműködés szolgálatában:

- ATLAS Hálózat (ATLAS NETWORK) a 28 EU-s tagállam speciális rendőri egységeinek szövetsége,
- Bűnmegelőzési Fórum,
- Bűnmegelőzési Hálózat
- Európai Rendőr Akadémia (CEPOL),
- EU igazságügyi együttműködési és koordinációs szerve (EUROJUST),
- Európai Igazságügyi Hálózat (European Judicial Network),
- Európai Rendőrségi Hivatal (EUROPOL),
- Európai Határőrizeti Ügynökség (FRONTEX),

⁶⁵ http://hungarian.ruvr.ru/2013_12_25/Az-Europai-Unionak-szuksege-van-sajat-CIA-ra/ (Letöltés ideje: 2014. 08. 22.)

- Európai Hamisítás Elleni Hivatal (OLAF),
- Schengeni Együtműködési Fórum (Schengen Cooperation Forum),
- Berni Klub (1971),
- Terrorizmus Elleni Munkacsoport (CGT).

13.2. A NATO-országok titkos-szolgálatainak együttműködése

Anders Fogh Rasmussen, aki az egyik legtekintélyesebb brit külpolitikai elemzőműhely, a Királyi Külügyi Intézet – londoni székháza után közkeletű nevén a Chatham House – rendezvényén tartott előadást az észak-atlanti szövetség jövőjéről, kijelentette, hogy a NATO-szövetségesek védelmét nem lehet olcsón megúszni. Hangsúlyozta: Oroszország 2008 óta hozzávetőleg 50 %-kal növelte katonai kiadásait, a NATO-tagállamok ugyanezen idő alatt viszont átlagosan 20 %-kal csökkentették védelmi költségvetéseiket. Rasmussen szerint a NATO teljes védelmi kiadásának kétharmadát az Egyesült Államok állja, és a szövetség katonai műveleti kapacitásainak jelentős részét kizárólag Amerika képes biztosítani. Ez egész egyszerűen fenntarthatatlan – fogalmazott a NATO-főttkár.⁶⁶

A NATO nemzetközi törzsének felderítő osztályán az elemző-értékelő tevékenység elsősorban azokra a régiókra koncentrál, ahol a Szövetség műveleteket hajt végre. A NATO működésének alapelve a közös elkötelezettség és az együttműködés, a szolidaritás és az összetartozás (kohézió). Ilyen tényezők érvényesültek az 1999. évi Jugoszlávia elleni hadművelet idején is, vagy az afganisztáni közös műveletek során stb. A Szövetség hírszerzési igényét a HÍRSZERZŐ (felderítő) osztály koordinálja.

A NATO Nemzetközi Katonai Törzs Hírszerző Osztálya áll:

- értékelő alosztályból; –
- felderítő és riasztási alosztályból, továbbá –
- kiadványozó és felderítő jelentéseket szerkesztő és nyilvántartó – alosztályból.
- Az osztály napi jelentést készít a Főttkár, az Észak-atlanti Tanács, a Védelmi Tervező Csoport, a Katonai Bizottság és más NATO szervezetek részére.
- A NATO hírszerzéssel foglalkozó szervezetei közé tartoznak többek között:
- a tagállamok hírszerző főnökeit tömörítő NATO Hírszerzői Testület – (NATO Intelligence Board – NIB), amely évente többször ülésezik;
- Delegáció Vezető Helyettesek (Deputy Heads of Delegations – DhoD) – törzse, amely szintén időszakosan ülésezik.

Zárszóként pedig álljon itt ismét egy idézet a Nemzeti Biztonsági Stratégiából: „48. pont: *A hírszerzés és elhárítás a biztonsági stratégia végrehajtásának, hazánk szuverenitása, alkotmányos rendje védelmének, biztonságpolitikai céljai elérésének és nemzeti érdekei érvényesítésének fontos eleme.*”

⁶⁶ Véget kell vetni az európai NATO-tagállamokban a védelmi kiadások folyamatos lefaragásának, mert nem lehet a végtelenségig az Egyesült Államoktól elvárni a számla nagy részének kifizetését - mondta csütörtökön Londonban a NATO főttkára. London, 2014. június 19., csütörtök (MTI) Forrás: <http://www.inforadio.hu/hir/kulfold/hir-646292> (Letöltés ideje: 2014.08.22.)